

กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ
: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
COLLABORATIVE GOVERNANCE BETWEEN THE STATE AND COASTAL
COMMUNITIES IN AQUATIC RESOURCE MANAGEMENT: A CASE STUDY OF
PHETCHABURI AND PRACHUAP KHIRI KHAN PROVINCES.

กตัญญูตา พะโยม

Katanyuta Payom

ณัชชานุช พุ่มทอง

Natchanuch Poomtong

เสาวลักษณ์ วิบุรณกาล

Saowalak Wiboonkan

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี, ประเทศไทย

Public Administration, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi

E-mail: katanyuta24072536@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนากลไกความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนชายฝั่งจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 400 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 คน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) กลไกความร่วมมือโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ รองลงมาคือ ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล และด้านการตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม ขณะที่การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนพบว่า ปัจจัยด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ ด้านกระบวนการ

สื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้านบทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านการตัดสินใจ ร่วมและการมีส่วนร่วม สามารถร่วมกันพยากรณ์การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งได้ร้อยละ 57.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสะท้อนว่า 3) การพัฒนากลไกความร่วมมือ ควร มุ่งเน้นการสื่อสารสองทาง การสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ตลอดจนการสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการ ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งร่วมกัน

คำสำคัญ : ความร่วมมือ, ภาครัฐ, ชุมชนชายฝั่ง, การจัดการสัตว์น้ำ

Abstract

This research aimed to: (1) examine the collaborative governance mechanisms between government agencies and coastal communities in fisheries resource management; (2) investigate the relationship between collaborative mechanisms and fisheries resource management; and (3) propose guidelines for improving collaborative mechanisms in fisheries resource management. A mixed-methods research design was employed. The quantitative phase collected data from 400 residents living in coastal communities in Phetchaburi and Prachuap Khiri Khan Provinces using stratified sampling. The research instrument was a five-point Likert scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.97. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. The qualitative phase involved in-depth interviews with nine key informants, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that: (1) the overall level of collaborative mechanisms was high. The highest mean score was found in the dimension of collaborative structure and roles, followed by communication and information exchange processes, and joint decision-making and participation. Similarly, the overall level of coastal fisheries resource management was high, with conservation and resource restoration receiving the highest mean score. (2) The results of stepwise multiple regression analysis indicated that trust between communities and government agencies, collaborative structure and roles, communication and information exchange processes, the roles of relevant stakeholders, government support, and joint decision-making and participation collectively predicted coastal fisheries resource management at 57.60 percent, with statistical significance at the 0.05 level. (3) Qualitative findings suggested that the development of collaborative mechanisms should emphasize two-way communication, financial support, knowledge and technology appropriate to local contexts, as well as transparency and trust-

building between government agencies and coastal communities in order to strengthen the sustainability of collaborative coastal fisheries resource management.

Keywords: Collaboration, Government Sector, Coastal Communities, Fisheries Resource Management

บทนำ

ประเทศไทยมีชายฝั่งทะเลยาวประมาณ 3,151 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามันรวม 23 จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ เนื่องจากเป็นแหล่งประมง แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนชายฝั่งจำนวนมาก (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2566) อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาความเสื่อมโทรมจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเกินศักยภาพ การทำประมงเกินขนาด การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน มลภาวะทางทะเล และการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งที่ขาดความสมดุล ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำและความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายฝั่ง (นรากร นันทไทรภพ, 2563)

การจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืนจึงไม่สามารถอาศัยการดำเนินงานของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชนชายฝั่ง และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยแนวคิดการจัดการร่วม (Co-management) และการบริหารจัดการทรัพยากรแบบมีส่วนร่วม (Participatory Resource Management) ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การตัดสินใจร่วม และความรับผิดชอบร่วมของทุกภาคส่วน ((Berkes, F, 1991); (Pinkerton, E, 1989)) ทั้งนี้ แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแบบเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Governance) ยังชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อน โดยอาศัยการสร้างความรู้ความไว้วางใจ การสื่อสาร และการตัดสินใจร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Ansell, C., & Gash, A, 2007)

แม้ว่าจะมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินงานในหลายพื้นที่ยังประสบปัญหาด้านการประสานความร่วมมือ การสร้างความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรยังไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) นอกจากนี้ ยังขาดองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยของกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง รวมถึงแนวทางการพัฒนากลไกความร่วมมือที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ชายฝั่งในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษากลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ตลอดจนเสนอแนวทางการพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนชายฝั่ง เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และสนับสนุนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การสร้าง ความมั่นคงทางทรัพยากรและคุณภาพชีวิตของชุมชนชายฝั่งในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนา กลไกความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง

จำนวน 400 คน โดยใช้การคำนวณของตัวอย่างจากสูตรของทาโร ยามาเน (Yamane, T, 1973) และผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 3 คน ผู้นำชุมชนชายฝั่ง จำนวน 4 คน และผู้กลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรชายฝั่ง จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น จำนวน 9 คนที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักคือแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) กลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนชายฝั่งกับสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 เพชรบุรีในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง 3) ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง และ 4) ข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ใช้ มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) นอกจากนี้ยังใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) สำหรับวิจัยเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เครื่องมือผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.67 – 1.00 ทุกข้อคำถาม ซึ่งดัชนีมีความสอดคล้องที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป มาใช้เป็นข้อคำถามในแบบสอบถามที่ยอมรับได้ ความเชื่อมั่น (Reliability) ทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลพื้นที่ชุมชนชายฝั่ง จำนวน 30 ชุด และคำนวณค่าการหาค่าสัมประสิทธิ์ แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่ารวมทั้งฉบับเท่ากับ .971 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อำนาจการพยากรณ์ของตัวแปรอิสระที่มีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เกณฑ์การแปลค่าเฉลี่ย

การแปลความค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ของ (Mean) ของคะแนนตัวชี้วัดกำหนดเกณฑ์ดังนี้ (จินฉนวนวัฒน์ มุลนาม, 2566) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย $4.51 - 5.00 =$ มากที่สุด, $3.51 - 4.50 =$ มาก, $2.51 - 3.50 =$ ปานกลาง, $1.51 - 2.50 =$ น้อย, $1.00 - 1.50 =$ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์นำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ

กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปรากฏตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวมรายด้าน

กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. โครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ	4.33	0.50	มาก
2. กระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล	4.27	0.50	มาก
3. บทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง	4.22	0.50	มาก
4. การตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม	4.27	0.44	มาก
5. การสนับสนุนจากภาครัฐ	4.20	0.49	มาก
6. ความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ	4.17	0.47	มาก
รวม	4.24	0.38	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยภาพรวม มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= 0.38) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D.= 0.50) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D.= 0.50) ด้านการตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม

มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.27$, S.D.= 0.44) และส่วนความคิดเห็นน้อยที่สุด คือ ด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D.= 0.47) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ

ความสัมพันธ์ของกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทดสอบโดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Linear Regression Analysis)

Model		B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่(Constant)		.788	.153		5.142	.000
โครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ	X1	.172	.041	.206	4.195	.000
กระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล	X2	.125	.037	.150	3.344	.001
บทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง	X3	.108	.037	.130	2.951	.003
การตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม	X4	.093	.045	.099	2.077	.038
การสนับสนุนจากภาครัฐ	X5	.097	.037	.115	2.591	.010
ความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ	X6	.222	.040	.251	5.482	.000
R = .759 R ² = .576 F = 89.139*						
SE _{est} = .273 R ² _{adj} = .570 a = .788						

ตารางที่ 2 ในการสร้างสมการพยากรณ์ ผู้วิจัยเลือกโมเดล 6 มาใช้ในการค้นหาค่าประกอบกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว ได้แก่ ด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ, ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ, ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล, ด้านบทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง, ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านการตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม สามารถร่วมกันพยากรณ์ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.759 และมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) เท่ากับ 0.576 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้ง 6 ตัว สามารถอธิบายความแปรปรวนของการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ได้ร้อยละ 57.60 ส่วนที่เหลืออีก ร้อยละ 42.40 เป็นผลมาจากตัวแปรอื่นที่ไม่ได้นำมาศึกษาในครั้งนี้ โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SE_{est}) เท่ากับ 0.273

3. แนวทางพัฒนากลไกความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ

แนวทางการพัฒนาผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้ดังนี้

1. ด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ พบว่า ความไว้วางใจระหว่างชุมชนชายฝั่งกับรัฐ มิได้เกิดขึ้นจากข้อตกลงในเชิงเอกสารเพียงประการเดียว หากแต่เกิดจากการสั่งสมความสัมพันธ์เชิงบวกผ่านกระบวนการสื่อสารที่เปิดกว้าง โปร่งใส และการดำเนินงานร่วมกันที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมทั้งนี้ ความไว้วางใจดังกล่าว

นับเป็นกลไกสำคัญในการลดทอนความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชุมชน และเอื้อให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานจากการมุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมาย ไปสู่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการดูแล อนุรักษ์ และบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนร่วมกัน

2. ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่า การสนับสนุนดังกล่าว นับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และเสริมสร้างความมั่นคงด้านฐานทรัพยากรในพื้นที่ โดยภาครัฐได้ปรับบทบาทจากการเป็นผู้สั่งการ มาเป็นผู้สนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและองค์ความรู้ทางวิชาการมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการสนับสนุนดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทำงานเชิงบูรณาการที่ใกล้ชิดและมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐกับชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทการใช้งานจริงของชาวประมงพื้นบ้าน อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในการดำเนินงานในระยะยาว 3. ด้านบทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง พบว่า บทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มิได้มีลักษณะเป็นเพียงการสนับสนุนจากภายนอกเท่านั้น หากแต่เป็นการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับกลุ่มเครือข่ายชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยมีกลไกการจูงใจจัดตั้งกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถเข้าถึงการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและองค์ความรู้จากภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับบริบท ปัญหา และความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง อันนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง

4. ด้านกระบวนการสื่อสารและการแลกเปลี่ยน พบว่า ข้อมูลมิได้มีบทบาทเพียงในฐานะการส่งผ่านข่าวสารระหว่างหน่วยงานเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐและชุมชน ตลอดจนเป็นกลไกในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการจากการดำเนินงานในลักษณะการสั่งการตามกฎระเบียบจากบนลงล่าง (Top-down Approach) ไปสู่การนำข้อมูล ข้อเท็จจริง และข้อเสนอแนะจากพื้นที่มาประกอบการพิจารณาปรับปรุงการดำเนินงานในระดับนโยบาย ทั้งนี้ เพื่อให้การสนับสนุนของภาครัฐมีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท ปัญหา และความต้องการของชุมชนในพื้นที่อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ: กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. กลไกความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้านการตัดสินใจร่วมและ

การมีส่วนร่วมด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อังคณา นุฒิเลา, 2565) ที่ศึกษาเรื่องเครือข่ายความร่วมมือการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดลำพูน โดยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ความร่วมมือประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีโครงสร้างความร่วมมือที่ชัดเจน การสื่อสารอย่างต่อเนื่อง การตัดสินใจร่วมกัน และการส่งเสริมบทบาทของภาคีเครือข่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าที่พบว่า ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ รวมถึงด้านการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล มีระดับความคิดเห็นสูง และเป็นองค์ประกอบสำคัญของกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนชายฝั่งกับภาครัฐ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกลไกความร่วมมือกับการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง ด้านการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างยั่งยืน ด้านการควบคุม กำกับ และเฝ้าระวังทรัพยากร และด้านผลลัพธ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชายฝั่ง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของจรรุภา พรหมมงคล (2565) ที่ศึกษาการสร้างร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี ซึ่งพบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และเครือข่ายชุมชน โดยปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชน การทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การมีผู้นำที่เข้มแข็ง และการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าที่พบว่า การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งจะเกิดประสิทธิผลได้เมื่อชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ภิรมย์ภัทร์ ชลายนนาวัน และ อัจฉรา ชลายนนาวัน (2564) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนชายฝั่งต่อการจัดการขยะทะเลอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและการรับผลประโยชน์ สะท้อนให้เห็นว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จะช่วยเสริมสร้างความตระหนัก ความรับผิดชอบร่วม และนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาค้นคว้าที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของกลไกความร่วมมือในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งอย่างเหมาะสม

3. แนวทางพัฒนากลไกความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ประกอบด้วย 1) ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล ควรพัฒนาระบบการสื่อสารสองทางที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ลดความซับซ้อนของภาษาราชการ และส่งเสริมการใช้เครือข่ายดิจิทัลเพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสาร รวมทั้งให้หน่วยงานรัฐลงพื้นที่รับฟังปัญหาและข้อเท็จจริงจากชุมชนก่อนกำหนดนโยบาย เพื่อให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับบริบทพื้นที่จริง 2) ด้านบทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้กลุ่มประมงพื้นบ้านและอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลมีบทบาทจาก “ผู้ช่วยภาครัฐ” ไปสู่ “ผู้ร่วมจัดการทรัพยากร” โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนชายฝั่งหลายพื้นที่ เพื่อเสริมความเข้มแข็งในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง 3) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ควรปรับปรุงแบบการสนับสนุนให้

สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในลักษณะ Bottom-up โดยจัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์ และทรัพยากรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมบทบาทของสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 เพชรบุรี ในฐานะพี่เลี้ยงทางวิชาการ เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) ด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับรัฐ ควรสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมระหว่างประมงพื้นบ้านและประมงพาณิชย์ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เน้นความเสมอภาค การเปิดเผยข้อมูล และการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและลดความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรีวัชร กันบุรมย์ (2564) ศึกษาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของความร่วมมือเกิดจากการสร้างความไว้วางใจระหว่างภาคส่วน การสร้างความเข้าใจและเป้าหมายร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การกำหนดนโยบายและโครงการร่วมกัน รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรจากภาครัฐ โดยภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายและประสานความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน อันนำไปสู่การพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ตลอดจนการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม

องค์ความรู้ใหม่

1.งานวิจัยได้พัฒนา “โมเดลความร่วมมือเพชรบุรีเพื่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน” ภายใต้แนวคิดการจัดการร่วม (Co-management) เพื่ออธิบายกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนชายฝั่งในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความร่วมมือ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับภาครัฐ ด้านโครงสร้างและบทบาทความร่วมมือ ด้านกระบวนการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้านบทบาทของภาคีที่เกี่ยวข้อง ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านการตัดสินใจร่วมและการมีส่วนร่วม สามารถร่วมกันพยากรณ์ประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่งได้ร้อยละ 57.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยด้าน “ความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับภาครัฐ” เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุด

3.งานวิจัยเสนอการยกระดับบทบาทของชุมชนชายฝั่งจาก “ผู้ช่วยภาครัฐ” ไปสู่ “ผู้ร่วมจัดการทรัพยากร” (Co-management Partner) โดยเน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบเชิงนโยบายในการพัฒนากลไกความร่วมมือด้านการจัดการทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่อื่นของประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย พบว่า กลไกความร่วมมือระหว่างชุมชนชายฝั่งกับภาครัฐควรมุ่งเน้นการสร้าง ความไว้วางใจ ผ่านการสื่อสารและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการสนับสนุนด้านงบประมาณ องค์ความรู้ และเทคโนโลยีจากภาครัฐอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการบูรณาการร่วมของทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วน

ร่วมในการจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างเหมาะสม และยังรวมถึงการกำหนดโครงสร้างและบทบาทของความร่วมมือให้ชัดเจน เพื่อลดปัญหาความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานแบบบูรณาการ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบบริบทและรูปแบบกลไกความร่วมมือที่แตกต่างกัน รวมทั้งศึกษาพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จและพื้นที่ที่ยังเผชิญปัญหา เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่เหมาะสม (Best Practice) ในการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำชายฝั่ง นอกจากนี้ ควรมุ่งเน้นการวิจัยเชิงนโยบายเพื่อวิเคราะห์ผลของนโยบายภาครัฐต่อกลไกความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่ ทั้งนี้ แม้แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างการบริหารราชการแบบรวมศูนย์ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการจัดการทรัพยากรอย่างจำกัด การมีส่วนร่วมในหลายกรณียังคงอยู่ในลักษณะของการรับฟังความคิดเห็นมากกว่าการมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรให้ความสำคัญกับมิติด้านอำนาจ ความเสมอภาคในการมีส่วนร่วม และศักยภาพของชุมชน เพื่อสนับสนุนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง. (2566). รายงานสถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของประเทศไทย ปี 2566. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- จักรีวัชรระ กันบุรมย์. (2564). ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จารุภา พรหมมงคล. (2565). การสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะทะเล กรณีศึกษาชายหาดบางแสน เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จิณณวัฒน์ มุลนาม. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- นรากร นันทไตรภพ. (2563). ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, ร้อยเรียงเมืองไทย. สำนักวิชาการ สถาบันวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์รัฐสภา.
- กิมณีนภัสร ชลายนนาวัน และอัจฉรา ชลายนนาวัน. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการขยะทะเล: กรณีศึกษาชุมชนชายฝั่ง จังหวัดชลบุรี. วารสารศิลปศาสตร์ (วังนางเลิ้ง), 11(2), 1-15.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570. สำนักนายกรัฐมนตรี.

- อังคณา นุภาพเลา. (2565). เครือข่ายความร่วมมือการบริหารทรัพยากรน้ำของศูนย์บริหารจัดการน้ำจังหวัดลำพูน (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ansell, C., & Gash, A. (2007). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Berkes, F. (1991). Co-management and the James Bay Agreement. In J. T. Inglis (Ed.), *Traditional ecological knowledge: Concepts and cases* (pp. 189–208). International Program on Traditional Ecological Knowledge & International Development Research Centre.
- Pinkerton, E. (1989). *Co-operative management of local fisheries: New directions for improved management and community development*. University of British Columbia Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis (3rd ed.)*. New York: Harper & Row.